

PENTRU O DEFINIȚIE A LUI DUMNEZEU ÎN POEZIA LUI ADAM PUSLOJIĆ

Cine zic oamenii că sunt Eu?
(Matei 16:13)

Studiul de față propune o oprire analitică și tematică în poezia religioasă a lui Adam Puslojić. Scriitorul sârb contemporan nu construiește definiții tranșante, ci subiective, rod al experiențelor euforice sau disforice trăite pe pământ, ca muritor. Căutarea sa existențială pentru a umple golul trăirii terestre ține de dorința de a intra în patria celestă. Acest drum al examinării de sine nu este sigur, eul liric se împiedică mereu, dar, ori de câte ori cade, se ridică din nou și continuă, cu promisiunea de a nu se rătăci. Poezia religioasă romantică franceză, publicată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, aduce în discuție, prin vocea lirică a lui Alfred de Vigny și prin poemele sale publicate în volumul *Destinele*, tema literară a îndoielii. Modernismul, a cărui etapă de debut este romantismul, pune în evidență acest sentiment : de exemplu, în poemul *Moise*, personajul biblic și eroul romantic al lui Vigny sunt, structural vorbind, îndepărtați unul de altul, în sensul că influența Vechiului Testament asupra construcției personajului romantic este redusă, dar eul liric este proiecția omului romantic aflat în căutarea Domnului. Corpusul literar al analizei : ultimul volum de versuri al lui Adam Puslojić *Cerul, în direct*. Metodologia folosită: metoda tematică și metoda comparativă. Obiectivele demersului critic: analiza hermeneutică a denumirilor pe care poetul le folosește pentru a-L numi Dumnezeu în poemele volumului menționat ; analiza mijloacelor stilistice prin care numele lui Dumnezeu sunt redată în limbaj artistic.

Cuvinte cheie : Adam Puslojić, volumul *Cerul, în direct*, religie, credință, Moise, Alfred de Vigny, poezia romantică, poezia sârbă contemporană.

1. Considerații generale

Studiul de față despre poemele din volumul *Cerul, în direct*, publicat de Adam Puslojić³ în 2019, se înscrie într-o serie de preocupări ale noastre privitoare la poezia

¹ ramona.malita@e-uvt.ro

² claudia.tamasdan74@e-uvt.ro

³ Redăm aici repere ale unei biografii bogate și de mare impact asupra literaturii contemporane. A.P. s-a născut la 11 martie 1943 la Kobișnița, lângă Negotin. Moare în 31 decembrie 2022. Volume în sârbește: *Există pământ* 1967 (debut literar în volum), *Cad spre cer* 1970 (tradus și în macedoneană

poetului sârb contemporan, (pe)trecut recent dintre cei vii. Într-un articol anterior⁴ am detaliat motivul cântului și al clopotului din poemele cuprinse în volumul amintit. O oprire hermeneutică⁵, de data aceasta în volumele din anii '70-'80: *Pasărea dezaripată* : *Versuri* (prezentare și traducere de Nichita Stănescu, 1972) și *Apă de băut* (apărut în 1986, în traducerea lui Ioan Flora), a fost publicată în 2015.

Din punctul de vedere al structurii, volumul *Cerul, în direct* cuprinde zece 'capitole poetice', fiecare cu titlu metaforic, altul decât titlul unui poem inclus în secțiune: *Linia albastră*, *Ultimul punct de iute*, *Sub lunetă*, *vederea*, *Umbra*, *colorit*, *Linia punctuală*, *Idiom de răsărit*, *Sinapse*, *legături și semne*, *În fine*, *cerul personal (intrare în martie)*, *Singurul om din lume*, *Act de pietrificare*. Fiecare din ele grupează poezii cu versuri albe, cu forme și întindere variabile, precum decupajele dintr-un jurnal spiritual cu care are în comun multe *topos*-uri; este ultimul volum de versuri publicat de poet în limba română. A fost cântecul său de lebedă.

Din punctul de vedere al tematicii, volumul cuprinde poezii ale întrebării, ale căutării, ale dorinței de reunire cu Cel ce a asigurat, cândva, unitatea Om -Dumnezeu. Reintegrarea eului liric în cosmic, în relația cu Dumnezeu, pierdută demult, este o constantă tematică a opului; coerența este asigurată de o logică interioară a poemelor care au, în subsidiar, aceleași trimeri spre încercarea de comuniune cu Domnul a lui *homo egestus*⁶.

și apărut în 1980, la editura Mislă din Skopje), *Merg la moarte să mă tundă* 1972, *Negleduș* 1973, *Religia câinelui* 1974, *Refugiu în broderia dactilografică* 1977, *Ploeme* 1977, *Ruptura* 1979, *Aducătorul de daruri* 1980, *Gura încătușată* 1982 etc. Premii literare: laureat al premiului Milan Rakić pe anul 1975, premiu al Asociației scriitorilor din Serbia, pentru volumul *Religia câinelui*. Laureat al marelui premiu de traducere literară *Miloš Djurić* pe anul 1985, pentru volumul selectiv de poeme al lui Nichita Stănescu *Numai viața mea* apărut la Belgrad în 1985. A tradus peste patruzeci de volume din poezia română dintre cele două războaie mondiale și contemporană: Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Anghel Dumbrăveanu, Petre Stoica etc. Autorul unor ample antologii traduse: a poeziei române contemporane (reunește patruzeci și patru de autori); a poeziei lui Mihai Eminescu; a poeziei române de la origini până în prezent. Este membru activ al Uniunii Scriitorilor din România și din Serbia. A fost membru de onoare al Academiei Române (1995) și al Academiei de știință, literatură și arte din Oradea; în toamna lui 2013, i s-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa de către Universitatea *Eftimie Murgu* din Reșița.

⁴ Ramona Malița, „Poveste despre un arâng. Motivul cântecului liturgic la Adam Puslojić” în *Ishodišta. Originations* 7/2021, Timișoara / Niș, EUV, p. 123-131, ISSN 2457-5585 = Исходишта (Niș), DOI <https://doi.org/10.46630/ish.7.2021>, URL <https://izdanja.filfak.ni.ac.rs>

⁵ Ramona Malița, Mirela Boncea, *Sub lupa hermeneuticii: Adam Puslojić. O încercare asupra 175 de vieți din Cartea Morților*, în „Ishodišta”, nr.1 / 2015, Savey Srba u Rumuniji, Filozofski Fakultet, Univerzita u Nišu, Niș, Serbia, p.185-200.

⁶ În monografia despre poezia lui Traian Dorz, intitulată *Dorziana – Poemul (ne)Cuvântului întemeietor*, Timișoara, Cosmopolitan Art, 2021, Florina Băcilă analizează în partea a IV-a (*Egestas linguae: Nu-i condei să poată scrie*) limitele gândirii omului și sărăcia vocabularului care nu poate exprima întru totul gloria și măreția lui Dumnezeu. Este pistă de studiu care folosește un concept venit din Antichitatea latină (Lucretius, *De rerum natura*) pe care l-am folosit ca punct de plecare pentru a construi sintagma *homo egestus*, cu sensul de om sărac spiritual, golit de lumina divină,

2. Dumnezeu: încercare de definire poetică în timp

Definițiile poetice sunt discursuri lirice modalizate și expresii ale experienței subiectivității; sunt conceptualizări ale gândirii poetice ce redau abstractizări ale lumii de jos: scriitorul (de)construiește această lume, o surprinde pe bucăți diferite (altfel nici că poate, întrucât e limitat în cunoaștere), inegale, în frânturi asimetrice, în fragmente ciuntite.

Aflat în căutarea lui Dumnezeu, eul liric formulează întrebări ale căror răspunsuri generează altele, care, la rândul lor, provoacă altele într-o (aparentă) nesfârșită țesătură de întrebări⁷ și răspunsuri ce arată că percepția eului liric asupra totalității este fragmentară și că încearcă o (re)constituire a totului. Întrebarea – premisă a căutării este *acest Dumnezeu găsit / pe drumuri mereu / al cui este?* (CD, 77⁸, poemul *Ai cui suntem?*). Rănit, singur, îmbătrânit, eul liric caută o cărare: *Ah! Ce bine, Doamne / În drum mereu / Spre tine din mine!* (CD, 11, poezia *Prin cer*); pasul e nesigur, căci nu știe drumul: îl băjbâie ca un om fără busolă, dar nu renunță. Dorința este de reintegrare a eului liric în cosmic, în relația cu Dumnezeu, întrucât reunificarea înseamnă trăire pleneră: *În mine locuiește uneori / Și Dumnezeu din nori.* (CD, 62, poezia *Aerul*). Adverbul *uneori* aduce doza de regret: de ce nu tot timpul? Conexiunea cu Dumnezeu nu este permanentă, e trunchiată, ca urmare a inconsecvenței umane, iar acest lucru îi provoacă durere lăuntrică și, mai ales, conștientizarea condiției umane. În aceeași poezie spune: *Eu sunt doar aer...și ce ușor e omul!* (CD, 62). Care om e ușor? Acela desprins de Dumnezeu, cel ce bântuie neștiut de nimeni pe cărări greșite. Greul păcatului este numit prin *piatra care plutește des în jurul ochilor și care cade în noi chiar și nechemată* (CD, 62). Omul are mereu nevoie de ajutor în lupta fără de sfârșit. Care om, din care timp? Al timpului *kairos* sau al celui din *chronos*?

Motivul timpului ca obstacol care trebuie învins apare în volum adesea. Care timp ? *kairos*⁹ sau *chronos*¹⁰? Este momentul unei scurte opriri în domeniul

doritor, însă, de a cunoaște taina lui Dumnezeu.

⁷ *Vă voi spune despre tot ce mă întrebați, iar dacă am sau nu dreptate te las pe dumneata să judeci. Și vă aștept cu plăcere întrebările, fiindcă eu sunt gata să învăț din ele, ca și voi din răspunsurile mele, pentru că adesea cine întreabă cu rost te face să iei aminte la multe lucruri și să-ți dai seama de multe altele de care n-ai fi știut de nu erai întrebat.* (Niccolò Machiavelli, *Artă războiului*, Traducere din italiană, note, notă asupra ediției și indice de Gabriel Purghel, cronologie și control științific de Smaranda Bratu Elian, prefață de Carlo Varotti, București, Humanitas, 2022).

⁸ Puslojić, Adam, 2019, *Cerul, în direct*. București, Tracus Arte. Volumul este desemnat cu sigla CD, urmat de numărul paginii.

⁹ Antoine Bailly în *Dictionnaire grec-français* detaliază sensurile, nuanțele și valorile semantice ale acestui substantiv bogat în semnificații. Din articolul dens și larg consacrat acestui substantiv am decupat ceea ce ne interesează cu trimitere la studiul de față : A. avec l'idée de temps : 1. Moment convenable ou opportun, temps favorable, occasion, rencontrer/saisir l'occasion de, il est temps de, c'est le moment de, en temps utile, à propos de. 2. Opportunité, convenance, avantage, utilité, moment dans son intérêt. 3. Temps où l'on vit, moment présent, état actuel, temps particulier, saison. Bailly, Antoine, *Dictionnaire grec-français*, en ligne, 1935 : 1000-1001.

¹⁰ La fel pentru acest substantiv : I. temps. 1. durée de temps, le temps tout entier, dans son ensemble,

etimologiei celor două substantive (cel mai bine lămurește Antoine Bailly în Dicționarul său). Substantivul *chronos* are o paletă semantică foarte bogată, dar dintre toate distingem două sensuri fundamentale : sensul de bază este timpul în integralitatea sa, un timp nedefinit, cel care curge și se scurge; sensul secundar este timpul determinat, timpul vieții unui om. În opoziție se situează substantivul *kairos*, care desemnează tot ideea de timp, însă timpul cu încărcătură utilă și utilitară, care are scopuri imediate, preocupat de interese măsurabile și cuantificabile ; este un moment clar, bine determinat de timp, moment favorabil unor acțiuni utile, ocazie ce nu trebuie ratată, întrucât este un moment cu investiție afectivă și de mare interes pentru omul care trece prin această secvență temporală. Altfel spus, *kairos* este timpul cu miză, în vreme ce *chronos* este timpul existenței terestre, al zilelor și al anotimpurilor egale între ele, care se scurg lent.

Mutatis mutandis, zilele sau unitățile de timp fără miză, fără repercusiune imediată asupra existenței se scurg pentru noi din timpul *chronos*. Poezia lui Puslojić din acest op face trimitere doar selectiv spre acest tip de timp. Ceea ce doare și e resimțit ca ultimă linie înainte de marele Prag este timpul *kairos*, întrucât parametrii existenței sunt modificați : este pregătirea pentru marea călătorie pe care eul liric o simte apropiindu-se. Titlul volumului *Cerul, în direct* poate fi explicat și prin această prismă. Momentele de căutare, secvențele de timp consacrate relației directe cu Domnul țin de *kairos* care, pentru eul liric, are o încărcătură enormă, pentru că fac diferența între viața veșnică și moartea definitivă a sufletului, dacă i se refuză învierea la venirea a doua a lui Christos. În contrabalans, pentru ceilalți oameni, care nu se află (încă) în pragul mării treceri, zilele și orele sunt parte a lui *chronos*, adică țin de o etapă anume din viața terestră, iar timpul nu le este (încă) adversar. Îndrăzneala de a neglija timpul *kairos* pentru pregătirea pentru cer, în defavoarea timpului *chronos* - marcat de *carpe diem* ! - este plătită scump, mai ales când nu găsim tonul potrivit pentru a ne acorda cu muzica celestă, a corurilor de îngeri, anunțând prezența lui Dumnezeu. În poemele din acest volum, eul liric ajunge adesea în ipostaza de a auzi muzica divină, încă de pe pământ, iar acest lucru este o victorie a sufletului care a reușit să intre în timpul *kairos* :

Prin apa vie, Dumnezeu ne cântă ca un solist. (CD, 15, poezia Din mers)

3. Antonomaze ale lui Dumnezeu în poezia lui Adam Puslojić

Societatea care are ca fundament individualismul ideologic plasează sinele în centrul universului și îl exclude pe Dumnezeu din centrul existenței umane. Tendința societală e reduționistă și tinde, prin urmare, să nege necesitatea unei

le temps à venir, le temps passé, d'alors, le temps infini. 2. Durée de temps déterminée, le temps de la vie, de la jeunesse, par exemple. 3. Époque déterminée, moment précis, en ce temps-là, l'existence entière, un long temps écoulé, le temps s'écoulant, longtemps après un moment précis, pour tout le temps, par suite du temps, de l'âge. II. Durée de la vie, de l'âge. III. Partie d'une année. IV. Délai, retard. Bailly, Antoine, *Dictionnaire grec-français*, en ligne, 1935 : 2156.

relații directe cu Dumnezeu, întrucât omul nu e decât atomi și molecule, reacții chimice, nimic altceva. Volumul de față, *Cerul, în direct* al poetului sârb, arată o împotrivire naturală și clară unor astfel de principii, irelevante pentru sine, chiar dacă, în aparență, sunt relevante pentru o societate în derivă. O tendință puțin benefică, însă productivă, a filosofiei contemporane este de a defini identitatea umană ca autonomă și autogenă, iar individul nu (mai) are nevoie de contact sau de comuniune cu alții (Ovey, 2018: 7). Înțelegerea pe care eul liric creator din poezia lui Puslojić o are despre mecanica universului exterior și a celui din noi, ca indivizi, este total opusă acestei orientări, întrucât aduce în prim plan rezultatele experienței disforice ale detașării de Cuvântul divin: rătăcirea în lume, fărâmițarea minții, dislocarea inimii și strămutarea sufletului.

Antonomazele folosite de poet în acest volum sunt reformulări după biblica definiție *Dumnezeu este dragoste: Dumnezeu este aer* (CD, 13, poezia *Sub cuvinte* și CD, 63, poezia *Copacul*); *Dumnezeu este lumină* (CD, 22, poezia *Cumva un om*); *Dumnezeu este un Om* (CD 22, poezia *Cumva un om*); *Dumnezeu este Domnul nostru și-al patriei din tine spre noi* (CD, 21, poezia *Punct de lumină*). Toate aceste sunt piese dintr-un mozaic – cel al Unității primordiale (Om-Dumnezeu) -, în care omul a locuit cândva; mozaicul acesta are acum multe locuri goale, resimțite dureros, de unde și nevoia imperioasă de a le reumple. Eul liric nu se simte comod în această lume mutilată și dorește, deci, refacerea totului: *unio mystica* – unirea totală și definitivă cu El, punctul contopirii în tot și în toate. Una dintre modalitățile prin care ar putea primi răspuns este hierofania: *Din acest punct Zero / vedem un viitor Unu [...] / Așteptăm la coada / universului închis / în colivia Dumnezeului [...]* (CD, 73, poezia *Iisus ne-a spus*). Această experiență nu se întâmplă însă, îi este refuzată repetat. În procesul căutării au loc chemări (*vox clamantis*) pe care, poetic, le realizează prin antonomaze. Imaginile poetice despre experiențele hierofaniilor dorite, dar neîntâmpate, sunt organizate gradat, construcția textuală introduce elemente de hibridizare a discursului poetic liric cu elemente de dramatism, pe care le marchează grafic în text cu italice pentru a se diferenția substanțial de celelalte versuri. În poemul *Teslamentar*, titlul este un calambur care pune împreună (creează un nume nou) substantivul propriu *Tesla* și adjectivul *testamentar*; aici eul liric are un nume: Nikola Tesla, tot sârb și el, ca și când, la Judecata de Apoi, Dumnezeu s-ar uita la fața omului și la națiunea din care vine, pentru a-i acorda circumstanțe atenuante. Tesla, o altă ipostază a eului liric, caută în Testament (cel Vechi sau cel Nou?) *ochiul lui Dumnezeu!* (CD, 72). Căutarea este înverșunată și dureroasă, iar povestea acesteia este înspăimântătoare, pentru că timpul *chronos* s-a scurs pentru cel ce a fost cândva Tesla, dar nu a putut intra în *kairos*, pentru că nu a găsit ce căuta, nu i s-a revelat *ochiul lui Dumnezeu*. Întâlnirea cu Domnul – hierofania – nu s-a produs.

Pentru aceasta este nevoie de metamorfoză interioară asumată (metanoia), care este încă o înieptare lăuntrică, o zvârcolire continuă, adesea nereușită, uneori fericită, întrucât omul dinlăuntru, al firii, nu se lasă ușor modelat: *Întors*

pe dos, / din pământ la cer! (CD, 63, poezia *Copacul*). Epifania și apoi contopirea cu El pregătește pe cel aflat în pragul Marii Trezeci pentru odihna sufletului: *Uneori și la nevoie / am devenit o carte - / mereu deschisă la aer cu Dumnezeu.* (CD, 63). Metafora cărții din versul acesta trimite la cunoașterea nu numai cu sufletul, ci și cu mintea, a lui Dumnezeu, demers intelectual regăsibil mai cu seamă în poezia romantică religioasă; poezii francezi ai celui de-al doilea val al romantismului european stabilesc un raport strâns între eroul excepțional, cu rădăcini în literatura medievală a cavalerismului, și mesianismul protagonistului care asumă rolul de profet și de lider al societății pe care vrea să o modeleze întru dreptate. De pildă, în poezia religioasă a lui Alfred de Vigny eroul de sorginte veterotestamentară (Moise) sau nouotestamentară (Christ) se caracterizează prin aceeași dorință de a-L cunoaște pe Dumnezeu cu mintea și cu inima deopotrivă; și lor li se cere înnoirea minții (metanoia), pentru a putea înțelege, înainte de moarte, cum este posibilă imposibila comuniune cu El. În cele ce urmează vom detalia aceste aspecte prin comparație cu versuri din volumele *Destinele* și *Poeme Antice și Moderne* ale lui Vigny.

4. Un pod cronologic: poezia religioasă a lui Alfred de Vigny - Adam Puslojić

Căutarea lui Dumnezeu, dorința de a-L cunoaște și a-L defini sunt constante în poezia religioasă romantică. Prezența lui Dumnezeu în poezia lui Alfred de Vigny în poemele *Moise*, *Muntele Măslinilor*, *Casa Păstorului* și *Mânia lui Samson* este un motiv literar recurent care pune în evidență modul în care este definit Dumnezeu în sa opera poetică. În poemele selectate nu este teologul cel care întrebă sau care caută adevăruri supreme, ci laicul, neofitul care se pierde, uneori, pe căi lăturalnice, întrucât nu are busola vocii Domnului și nici tăria credinței; de aceea răspunsurile pe care le vom găsi în versurile poemelor sale nu sunt dogmatice, izvorâte din cercetări teologice, ci profund lirice, atestând o gândire poetică, nu religioasă, nici filosofică. Sub acest unghi al interpretării, poezia sa este o meditație poetică de factură filosofică.

Poezia religioasă a lui Vigny este, în parte, rodul formării sale catehetice din copilărie și din adolescență, înainte de a se dedica întru totul carierei armelor. A-L cunoaște pe Dumnezeu și a-I mărturisi existența sunt axiomatice în volumul *Destinele* în care poetul insistă pe trei atribute ale lui Dumnezeu (reperabile și în poezia lui Puslojić):

- a) Dumnezeu – Stăpânul (Atotstăpânitorul);
- b) Dumnezeu – Atotștiutorul;
- c) Dumnezeu – Domn;
- d) Dumnezeu – Creatorul.

Primul atribut (Dumnezeu - Stăpânul, Atotstăpânitorul, Domnul) este leitmotivul din poemul *Moise*¹¹. Scris în 1822 și publicat în 1826, poemul face parte din *Cartea Mistică*, întâiul tom al volumului *Poeme Antice și Moderne*. Personajul eponim, aici eu liric în ipostaza de lider militar, are ca punct de plecare mitul biblic din *Cartea Exodului*. *Înconjurat de cinste, slăvit profet bătrân, / Moise-a plecat să afle pe marele Stăpân (...)*. În aceste versuri, care trimit la un episod istoric, eul liric, în ipostaza de lider social, îl definește pe Dumnezeu cu ajutorul antonomazei „marele Stăpân”, întrucât Dumnezeu este cel care definește destinul uman, îndrumându-l spre împlinirea, desăvârșirea și mântuirea lui. Antonomaza este dublată de o apostrofă în versul următor prin care Moise îi atribuie lui Dumnezeu calitatea de conducător al destinului său; personajul Moise poartă un dialog cu divinitatea asupra destinului său, al celui ales, al omului de geniu: *Spunea: "Stăpâne, oare, când să termin mă lași ?"* Asteismul din versul: *Și nu mă lași, Stăpâne, un om în neștiință!* sugerează că eul liric își acceptă destinul, adică să fie alesul dintre cei mulți, nu un muritor de rând, acceptă să i se dea cunoaștere și înțelepciune, dar și de la care se va cere mult (pentru că i s-a dat mult): *Printre-nțelepți, făcut-ai să fiu un înțelept !* Folosirea parigmenonului dezvăluie un alt atribut a lui Dumnezeu-Stăpânul care e și dătător de înțelepciune. Stăpânul lumii și al destinelor umane îi alege pe cei merituoși, le dă o soartă aparte pentru a ajuta astfel întreaga omenire; găsim aici certe rezonanțe din textele veterotestamentare - cartea *Ecclesiatul* (2 : 26): *Omului care este bun înaintea lui Dumnezeu, Dumnezeu dă înțelepciune, știință și bucurie*. În finalul poemului *Moise* identificăm al treilea atribut al lui Dumnezeu: *Atotstăpânul*, cel care alege, având rațiunea absolută: *Iosua, pal, pe gânduri, înainta pe drum, / Căci el de-Atotstăpânul era ales acum*.

Această însușire inseparabilă a lui Dumnezeu de stăpân, conducător al destinului uman îl întâlnim și la Adam Puslojić în poezia *Din mers* care face parte din volumul ales aici spre analiză: *Și Dumnezeu / din ea ne cântă / ca un solist*. Prin această comparație, eul liric îl recunoaște pe Dumnezeu-Stăpânul, cel care conduce spectacolul destinului uman și îl desăvârșește.

Dumnezeu cu atributul de *Domnul* este deschis spre dialog cu omul, creația Sa; nu este un Domn izolat, ci invită la dialog, acceptă, se lasă cunoscut, ascultă: *Și colo, sus, pe munte, învăluit în ceață, / A stat de vorbă Moise cu Domnul față-n față*. Același atribut a lui Dumnezeu de Domn deschis spre om (rodul creației sale), dispus spre dialog, îl regăsim și în poezia *Punct de lumină* a lui Adam Puslojić: eul liric I se adresează direct, familiar, întrucât Dumnezeu-Domnul este întotdeauna alături de fiii săi, lăsându-se rugat: *Așadar, te rog, Domnul nostru!* Este în poezia lui Adam Puslojić ceva ce ilustrează îndemnul sfântului evanghelist Matei: *Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide!* (Matei 7:7).

¹¹ Traducerea pe care am folosit-o aparține lui Ionel Marinescu, în volumul *Versuri alese* (menționată în bibliografie).

Atributul de Domn a lui Dumnezeu îl regăsim și în poemul *Mânia lui Samson* care face parte din volumul *Destinele* publicat în 1864 de Alfred de Vigny. În versul: *Etern Domn al puterii ! știi, inima sărmana!* epitetul *etern* pune în evidență că Dumnezeu Domnul este cel fără de început și fără de sfârșit, Alfa și Omega, cum o spune psalmistul David: *Mai înainte de ce s-au făcut munții și s-a zidit pământul și lumea, din veac și până în veac ești Tu.* (Psalmi 89:2).

În poemul *Muntele Măslinilor* care face parte tot din volumul *Destinele*, Alfred de Vigny are ca sursă de inspirație episoadele din evangheliile în care este redat momentul retragerii Fiul lui Dumnezeu pe Muntele Măslinilor, în Grădina Ghetsimani, unde petrece ultimele sale nopți ca Dumnezeu-Om. Este momentul în care, prin intermediul Fiului, Dumnezeu-Tatăl ni se dezvăluie ca un Dumnezeu Atotcunoscătorul și Atotștiutorul. Creatorul cunoaște dinainte planul mântuirii umane care se poate realiza numai prin sacrificiul Fiului Său întrupat, Dumnezeu și Om: *Așa vorbea el, Fiul, divinului Părinte. / El se prosternă, -așteaptă și speră înainte, / Dar se ridică, zice: „Facă-se voia ta / Și nu a mea, Stăpâne, acum și pururea!”*

Al patrulea atribut al lui Dumnezeu prezent în poemele lui Alfred de Vigny este de Dumnezeu-Creator al Cerului și al Pământului și al Omului. În poemul *Casa Păstorului* (din volumul *Destinele*), Dumnezeu-Creatorul este înfățișat în cele două ipostaze ale sale, Creator al Universului și Creator al ființei umane. Vigny atribuie Dumnezeului lui Israel însușirea de Creator printr-o rescriere în cheie poetică proprie a începutului Evangheliei după Ioan: *La început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul.* (Ioan 1:1), iar la Vigny apare: *Cuprinde Domnu-n brațe țăriile albastre, / Cuvântul său sfânt este căminul minții noastre.* Sintagma *Cuvântul său sfânt* este comparabilă cu cea din evanghelia citată mai sus: *Cuvântul era la Dumnezeu*, cu sensul că înainte de toată creația este Cuvântul făuritor.

Din planul Creației face parte și omul. Atributul de Dumnezeu Creator al omului transpare în versuri din poemul *Casa Păstorului: Femeie, Creatorul de-un om vru să te prindă / Soție-aleasă! Eva! De ce, tu știi să spui?* Eul liric se adresează femeii, Evei, subliniază rolul ei în cadrul creației divine, iar versurile trimit la Cartea *Geneza*: [...] *a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam.* (2:23). Acestea au fost câteva exemple din versurile poeziei religioase a lui Alfred de Vigny care, aducând în fața cititorului atributele lui Dumnezeu, constituie astfel o mărturie a credinței¹² a poetului.

¹² Poemele care alcătuiesc volumul *Destinele* au fost scrise între anii 1838 și 1863. Este perioada în care apare, în 1859, cartea scrisă de Charles Darwin *Originea speciilor prin selecție naturală sau păstrarea raselor favorizate în lupta pentru existență*, în care cercetătorul britanic lansează teoria privind originea și evoluția lumii. Este una din lucrările care au influențat major traiectoria gândirilor filozofice de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Se poate observa că Alfred de Vigny rămâne fidel concepției lui despre originea vieții, iar credința în Dumnezeu rămâne prezentă în versurile sale, dovadă fiind poemul *Destinele* scris în 1863.

5. Concluzii

Poezia poetului sârb din volumul senectuții *Cerul, în direct* ne-a prilejuit o nouă aplecare spre căile izbăvirii lăuntrice. Am observat cum eul auctorial din poemele acestui op caută neîncetat pe Veșnicul Stăpân al timpului care *nu mai are răbdare* cu el, poetul, trăitor încă pe acest pământ. Adam Puslojić își îndreaptă cuvântul poetic spre omul căutător de Dumnezeu, indiferent de vârsta lui sau de experiența spirituală anterioară; nu se adresează congenerilor lui, în mod explicit, ci adresarea sa este transgenerațională, întrucât faza întâlnirii cu Dumnezeu (revelat sau nu prin hierofanie) nu este prin filiație și nici prin naștere în același leat, ci este o etapă esențială în relația individuală cu Domnul.

Am concentrat concluziile acestui studiu în câteva generalizări:

Prima: Sinceritatea căutării dureroase a lui Dumnezeu își găsește expresia în formule concepute după noutestamentara definiție *Dumnezeu este dragoste*. Analizate în cheie hermeneutică, aceste poeme sunt lecturi modale despre necesitatea adoptării unui *modus vivendi* diferit față de cel din cotidian. Răspunsul adecvat la binecuvântările primite de Sus, mereu și necondiționat, este o metamorfoză deplină (metanoia individuală) despre care poetul nu se sfiește să vorbească.

Secunda: Ecourile poemelor căutării lui Adam Puslojić sunt îngemănate cu cele ale poeziei religioase romantice. De aceea, dar și pentru alte motive, am extins șantierul critic din volumul *Cerul, în direct* spre volumele *Destinele* și *Poeme Antice și Moderne* ale lui Alfred de Vigny, întrucât am identificat în ambele gândiri poetice traiectorii literare simetrice, convergente care duc spre leitmotivele *vox clamantis in deserto* și contemplația mistică (eul auctorial fermecat de frumusețea transcendentă a lui Dumnezeu, găsit în sfârșit). În cheie hermeneutică, acest volum trimite la o lectură ontologică.

Tertia: În încercarea de a defini timpul uman (kairos sau chronos?), scriitorul hibridizează discursul poetic, prin inserții dramatice, prin care construiește și definește aspirația spre absolut și configurează misterul sacru al trecerii Marelui Prag. Ansamblul volumului *Cerul, în direct* conturează dorința trăirii dimpreună cu Dumnezeu și gestul (ne)mărturisirii tăcute atunci când aceasta nu se realizează. Tânguirea ratării întâlnirii cu Domnul face obiectul multor versuri din prezentul op.

Încheiem aceste câteva considerații despre poezia lui Adam Puslojić cu posibile piste de continuare a studiului care își găsesc locul în bogăția de semnificații din poemele volumului de față. Tematic, ar fi de abordat motivele luminii, al tăcerii, al anotimpurilor și motivul cromatic, toate recurente aici care dezvăluie, treptat, constanțele transfigurării lăuntrice înălțătoare, misterul extatic și (con)vorbirea (atât de) dorită cu Dumnezeu în rugăciune și în cânt. Stilistic, ar fi de insistat asupra tropilor de gândire și asupra celor fonetici care, împreună, creează un limbaj artistic individualizator, recognoscibil și în alte volume de versuri (mai cu seamă cele din perioada maturității poetice). Hermeneutic, ar fi de analizat raportul dintre arhetipul biblic vetero- și noutestamentar al lui Dumnezeu cu variațiuni literare și constructe estetice proprii poeziei lui Puslojić.

Bibliografia

Texte de referință

- Puslojić, 2019: Adam Puslojić, 2019, *Cerul, în direct*. București: Tracus Arte.
Vigny, 1968: Alfred de Vigny, *Versuri alese*, Traducere, note și îngrijire de ediție de Ionel Marinescu, Prefață de Ovidiu Drimba. București: Editura Tineretului.

Bibliografia critică

- Băcilă, 2021: Florina-Maria Băcilă, *Dorziana – Poemul (ne)Cuvântului întemeietor*. Timișoara: Cosmopolitan Art.
Machiavelli, 2022: Niccolò Machiavelli, *Arta războiului*, Traducere din italiană, note, notă asupra ediției și indice de Gabriel Purghele, cronologie și control științific de Smaranda Bratu Elian, prefață de Carlo Varotti. București: Humanitas.
Ovey, 2018: Michael Ovey, *Criza identității umane. De ce e importantă Trinitatea?* Traducere de Elena Neagoe. Timișoara: Centrul de Educație creștină și Cultură contemporană *Areopagus*, seria Cambridge Papers.
Petraș, 2002: Irina Petraș, *Teoria literaturii. Dicționar-antologie*. Cluj-Napoca: Biblioteca Apostrof.
Panaitescu, 1994: Val Panaitescu (coord.), *Terminologie poetică și retorică*. Iași : Editura Universității Al. I. Cuza.

Sitografia

- Bailly, Antoine, *Dictionnaire grec-français*, en ligne, 1935. Bailly Dictionnaire Grec Francais : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive, pagină consultată în 10 decembrie 2022.
Biblia. Versiunea Dumitru Cornilescu, online. <https://biblia.resursecrestine.ro/>(pagină consultată în 29 septembrie 2022)

Ramona Malița
Claudia Tămășdan

POUR UNE DEFINITION DE DIEU CHEZ ADAM PUSLOJIC

Résumé

Notre étude propose une halte dans la poésie religieuse d'Adam Puslojić. L'écrivain serbe contemporain ne se prononce pas pour des définitions tranchantes, mais subjectives, issues des expériences dysphoriques et/ou euphoriques, vécues dans le temps-espace terrestre. Sa quête est pour quelque chose qui puisse remplacer cette vie terrestre, à savoir la patrie céleste, car lui, il veut bien vivre ici-bas comme

dans les cieux. Chemin faisant, l'âme n'est pas sûre, elle trébuche souvent, mais tant de fois qu'elle tombe, autant elle se redresse, avec la promesse faite de ne plus s'égarer. La poésie religieuse romantique française, publiée dans la première moitié du XIXe siècle, met en discussion, par la voix d'Alfred de Vigny et par ses poèmes parus dans le volume *Les Destinées*, le thème littéraire du doute. Le modernisme dont le début est le romantisme met en exergue ce sentiment : par exemple, dans le poème *Moïse* le personnage biblique et le héros de Vigny sont si éloignés l'un de l'autre, car le second est la projection du moi lyrique dans une structure poétique biblique, mais dont la signification est tout autre par rapport aux réalités historiques de l'Ancien Testament. Le corpus littéraire de notre entreprise critique : le dernier volume de vers d'Adam Puslojić *Cerul, în direct*. Les méthodes employées: la méthode thématique et la méthode comparative. Les objectifs de la démarche critique: analyse herméneutique des dénominations de Dieu dans les poèmes du volume mentionné ; analyse des moyens stylistiques par le biais desquels ces noms de Dieu sont mis en oeuvre.

Mots-clés : Adam Puslojić, le volume *Cerul, în direct*, religion, croyance, Moïse, Alfred de Vigny, poésie romantique, poésie serbe contemporaine.